

Okıç, Muhammed Tayyip (150015)

Balkanlardan Anadolu'ya Akan İlim Nehri Muhammed Tayyip Okıç

*Sınırların kuşatamadığı bazı insanlar vardır. Onların ufukları bir ülkenin sınırlarına sıkıştı-
rılmayacak kadar geniştir. Elleri farklı farklı
memleketlerdeki insanların ellerinden tutar,
sözleri her renkten insanın gönüllerinde kar-
şılık bulur. Bariyersiz ufukları nedeniyle fikir
dünyaları derin, idrakleri keskin, gönülleri-
nin kapısı farklı fikirlerden insanlara ardına
kadar açıktır. Boşnak İslâm âlimi Muhammed
Tayyip Okıç, bu insanlardan biriydi.*

Sınırların kuşatamadığı bazı insanlar vardır. Onların ufukları bir ülkenin, bir dilin dar sahasına sıkıştırılamayacak kadar geniştir. Elleri farklı farklı memleketlerdeki insanların ellerinden tutar, sözleri her renkten insanın gönüllerinde karşılık bulur. Bariyersiz ufukları nedeniyle düşünce dünyaları derin, idrakleri keskin ve gönüllerinin kapısı farklı fikirlerden insanlara ardına kadar açıktır. Boşnak İslâm âlimi Muhammed Tayyip Okıç her şeyiyle tamı tamına bu insanlardan biriydi. Ancak o, tüm bunlara ek olarak gerçek anlamda ülkelerin ulus temelli çizilen sunî sınırlarına sığmamış, haymatlos (vatansız) bir dünya vatandaşı statüsünde yaşamıştı. Tıpkı geniş gönlü, hudutsuz ufuklarıyla kendine benzeyen meşhur siyer âlimi Muhammed Hamidullah gibi.

Tayyip Okıç'ın hayat yolculuğu, 1 Aralık 1902'de, o zamanlar Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun sınırları içerisinde bulunan Bosna-Hersek'in, ismi Türkçe olan Balkan şehirlerinden Tuzla Sancağı'nda başladı. Babası İstanbul'da dinî eğitim görmüş, ilmi alt yapısı sağlam bir âlim olan Yayçalı Mehmet Tevfik Efendi'yd. Annesi Hasibe Hanım salih bir Boşnak hanımefendisiydi. İlk çocukluğunu anne-babasının gözetiminde doğum yeri olan Tuzla'nın Gračanitsa kasabasında geçi-

ren küçük Tayyip, babası Mehmet Tevfik Efendi'nin, bizdeki diyanet işleri başkanı yardımcısının Bosna Hersek'teki muadili reisü'l-ulemâ muavinliğine getirilmesiyle, eğitimine Saraybosna'da devam etmek durumunda kaldı. Bosnalı Müslümanlar uzun yıllar mücadele ederek Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'ndan din ve vakıf işleri konusunda muhtariyet almışlardı. Bu nispi rahatlama ortamında Mehmet Tevfik Efendi de müderrisi olduğu Kaptan Medresesi'nden ayrılarak reisü'l-ulemâ muavinliğinin yanı sıra başka bazı önemli dinî vazifelerde yüklenmek üzere ailesiyle beraber Saraybosna'ya taşınmıştı.

03808

Savaşın yıkıntıları arasında...

Muhammed Tayyip, eğitime ilk olarak Saray-Bosna'da başladı. Burada aldığı resmi temel eğitimine bir tür yüksek okul olan Okruzna Medresesi'yle devam etti. On dokuz yaşında yazdığı şiirler ve Arapçadan yaptığı bazı edebî tercüme gazetelerde yayımlandı. Okıç, Okruzna Medresesi'nden sonra 1925'te ilahiyat mektebini de bitirdi. Zagreb'de Latin dili ve edebiyatı imtihanlarında başarılı oldu ve diploma aldı. Yine Zagreb'de hukuk eğitimine başladı. Bir süre Saray-Bosna'da öğretmenlik yaptı. 1927'den itibaren eğitim hayatını Paris'e taşıyan Tayyip Okıç, burada daha sonraları Türkiye'den Nurettin Topçu gibi önemli isimlerin de eğitim göreceği Sorbonne'da edebiyat ve şark dilleri fakülte-lerinde tahsil gördü. Arap, Türk ve Fars dili edebiyatı alanlarında mezuniyet elde etti. Bosna uleması üzerine yaptığı doktora tezini tamamlamasına rağmen, babasının ani rahatsızlığı nedeniyle Bosna'ya dönmek zorunda kaldığı ve tezi

Muhammed Tayyip Okıç'ın 1942 yılında Saraybosna'da çekilmiş vesikalık fotoğrafı.

basılamadığı için doktor unvanını alamadı. Tezinin bulunduğu bina 2. Dünya Savaşı'nda büyük zarar gördüğünden dolayı bir daha tezi-
ne ulaşılamayacaktı.

İlmi anlamda birikimini sağlamlaştırmak isteyen Muhammed Tayyip, Tunus'a gitti. Burada kökt eskilere dayanan Zeytune Üniversitesi'nde Arap dili alanında ihtisas yaptı. Tunus'taki eğitimin ardın-

dan memleketi Yugoslavya'ya dönen Okıç, öğretim üyeliği yeterlilik imtihanlarını başarıyla vererek 1939'da şarkiyatçılık, Yugoslavya tarihi, Sırp ve Hırvat dilleri alanında profesörlük unvanını aldı. Yıllarca süren talebeliğin ardından sonunda hoca olmuştu. Bu sırada Üsküp'teki Kral I. Aleksander Büyük Medresesi'nde de hadis ve tefsir dersleri okutuyordu. Tayyip Hoca ömrü boyunca eserlerinde, derslerinde ve sohbetlerinde görülecek çok kültürlülüğün ve sağlam entelektüel birikimin harcı bu yıllarda karmıştı. İmrenilecek bir ilmi hayat geçirmiş ve kendini çok dilli, derin birikimli ve temiz bir Müslüman ilim adamı olarak yetiştirmişti. Devrinin önemli hocalarından dersler almış, onlardan olabildiğince istifade etmişti. Bunlardan özellikle Fransız şarkiyatçılar William Marçais, Louis Massignon ve Tunuslu Muhammed Tahir İbn Âşûr ilmi muhitlerde çok iyi tanınan isimlerdi.

Esareten İstanbul'a

2. Dünya Savaşı'nın ilk yıllarında Tayyip Hoca Üsküp'te ikamet ediyordu. Savaş uzaktan yakından alakalı-alakasız herkesin hayatına tat kaçırıcı bir davetsiz misafir olarak girmişti. Bu davetsiz misafirin etki alanının genişlemesi ve şiddetinin daha fazla hissedilmesi nedeniyle Okıç 1941'de Saray-Bosna'ya döndü. Burada bir müddet yaşadıkdan sonra bir buçuk yıl Türkiye'nin Belgrad elçiliğinde sekreterlik ve mütercimlik yaptı. 1945 yılında savaşın bitmeye yüz tutmasıyla birlikte Türkiye, Almanya'ya harp ilan etti. Yugoslavya işgallerinde olan Almanlar Tayyip Hoca ile beraber diğer elçilik çalışanlarını esir aldılar. Sekiz ay kadar çileli bir esaret hayatı süren Okıç, bu esaretin bitmesiyle deniz yoluyla Almanya'dan Türkiye'ye

Muhammed Tayyip Okıç, 1967'de Ankara İlahiyat'taki talebeleriyle birlikte.

İbrahim Bozbaşpermak
Araştırmacı,
İlmi Araştırmalar
Merkezi (İLAM)